

CHOLG'U IJROCHILIGINING YOSHLAR MA'NAViy DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDAGI KO'NIKMA VA MALAKALARI

Raxmonov Sobitjon Abduraxim o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

"Musiqqa ta'limi va san'at" kafedrasi magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada cholg'u ijrochiligining yoshlar ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishdagi ko'nikma va malakalari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: cholg'u, ijrochi, yoshlar, ma'naviy dunyoqarash, shakllantirish, ko'nikma, malaka.

Аннотация

В данной статье представлена информация об умениях и навыках инструментального исполнительства в формировании духовного мировоззрения молодежи.

Ключевые слова: инструмент, исполнитель, молодежь, духовное мировоззрение, формирование, умение, квалификация.

Annotation

This article provides information about the skills and competencies of Instrumental Performance in shaping the spiritual worldview of young people.

Keywords: instrument, performer, youth, spiritual worldview, formation, Skill, Qualification.

KIRISH

Bugun san'at dargohiga ilk bor qadam qo'ygan yosh yigit va qizlar musiqa san'ati sirlarini astoydil o'rganyaptilar. Ma'lumki, respublikamizning barcha musiqa dargohlarida turli ansambllar qatori o'zbek xalq cholg'ulari darslari ham olib boriladi. Cholg'u ijrochiligi darslarida ishtirok etish yosh musiqachilar uchun katta ijrochilik maktabini o'tashi shak-shubhasiz. Cholg'u ijrochiligi va ansamblida cholg'uda fortepiano jo'rligida ijro etish, ikki yoki undan ko'proq cholg'ularning birgalikda, ya'ni jo'rlikda ijro etishi ansambl deyiladi. Faqat unison chaladigan cholg'ular guruhi ansambl bo'libgina qolmay balki, duet, trio, kvartet, kvintet, sekstet va har xil tarkibdagi orkestrlar ham o'zaro ansambl bo'lib ijro etadilar. Musiqa oliygozlari va ixtisoslashgan san'at maktablarining ansambl sinflarida

cholg'uchilar soniga, cholg'ular turiga qarab dutorchilar, rubobchilar ansambli yoki o'zbek cholg'ulari ansambllarini tuzish mumkin. Bunday sharoitda ish boshlagan o'qituvchi yoki ansambl rahbari o'quvchilarning qobiliyati, egallagan bilim va ko'nikmalari hamda professional tayyorgarligini hisobga olgan holda mashg'ulotlarni olib borishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Dastlabki, mashg'ulotlardan cholg'ularning yaxshi sozlanishiga alohida e'tibor berib talabalarni muntazam ravishda umumiy sozni tiniq, toza bo'lishiga o'rgatib borish zarur. Bu esa o'quvchilarning eshitish qobiliyatlarini yanada rivojlanishiga yordam beradi. Yosh sozandalar mutaxassislik darslarida cholg'uda chalish ko'nikmalarini, ijrochilik mahorati sir-asrorlarini chuqurroq o'zlashtirish bilan birga ko'plab asarlar bilan tanishadilar, ularni yaratgan mualliflar haqida ma'lumotlarga ega bo'ladi. Yakka ijrodan farqli o'laroq ansambl ijrochiligi darslarida o'quvchilar ansambl bo'lib chalish, ya'ni birgalikda hamnafas bo'lib chalish sir-asrorlarini o'zlashtirib boradilar. Bunda sozanda faqat o'z cholg'usinigina eshitib qolmasdan, balki boshqa sozlarning tovushini ham eshita olishi hamda umumiy ijroni eshita olish va o'z cholg'usining tovushini jamoa ijrochiligiga mos ravishda boshqara olish ko'nikmalarini o'zlashtirib boradi. Shu bilan birga faqat o'z sozining ijro imkoniyatlarini chuqur o'rganib qolmasdan, qolgan barcha sozlarning o'zigagina xos bo'lgan tovush, tembr, koloritik hamda ijro imkoniyatlarini ham o'zlashtirib, o'rganib boradilar. Ma'lumki, ansambl ijrochiligi darslari amaliy mashg'ulotlar sirasiga kiradi. Shunday ekan talabalar o'quv davridan boshlab o'quv yurti doirasida turli xil konsertlarda va har xil tadbirlarda o'z ijrolari bilan muntazam ishtirok etadilar. Bu esa ularning kelajakda mohir sozanda bolib yetishishlarida va ijrochilik faoliyatini davom ettirishlarida asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Ansambl mashg'ulotlarida har xil yakkanavoz cholg'ularga hamda xonandalarga, jo'rnavozlik qilish talabalarga ashula yoki ijro etilayotgan asar matni bilan tanishish, turli asarlarni ijro etish sirlarini o'zlashtirish bilan birga mutaxassislik va boshqa darslarda olgan ma'lumotlarining kengayishiga imkoniyat yaratadi. Ayni paytda cholg'uchilar ansamblida ijrochilik faoliyatini olib boradigan har qanday sozanda, mutaxassislik darslarida yakka tarzda olgan bilimlaridan va yakkanavoz ijrochilikdan farqli o'laroq musiqani chuqurroq o'rganadi, musiqiy tafakkuri yanada kengayadi, musiqani sezish, his qilish qobiliyatlari rivojlanadi. Natijada kelgusida bo'lajak sozanda sifatida turli xil jamoalarda ishlash ko'nikmalari shakllanib boradi. O'zbekistonda ko'p yillardan beri salmoqli ijod qilib kelayotgan Bahor, O'zbekiston, Zarafshon ashula va raqs ansambllari, Yu. Rajabiy nomidagi maqomchilar ansambli, O'zbekistonda maqomchilar ansambllari kabi ijodiy jamoalarning faoliyatiga nazar tashlab, ular

ijrosidagi musiqalami tahlil qilib ko'rsak bu ijrolardagi nafislik, umumiy jo'rnavozlik, dinamika, sozandalarning o'zaro bir-birlarini va musiqani qanchalik teran his qiishlarini kuzatishimiz mumkin. Bunday ansambllarda uzoq vaqt ishlagan sozandalar faqat mohir sozandalargina bo'lib qolmasdan, o'zbek xalq musiqasi, bastakorlarimiz asarlarini yoki shashmaqom asarlarining puxta bilimdoni bo'lib yetishganliklarining guvohi bo'lamiz. Ushbu qo'llanmaga kiritilgan asarlar ansambl ijrochiligi uchun to'plangan bo'lsa-da, asarlarni ansambl bo'lib ijro etganda, albatta, ansamblning tarkibidan, sozandalarning ijrochilik mahoratlaridan kelib chiqqan holda, asarning ma'lum bo'laklarini biror-bir yakka sozda yoki bir necha sozlar guruhida, shuningdek bir xil sozlarda oktava qilib chalish maqsadga muvofiq bo'lib, bu kuyning yanada jozibaliroq, yorqinroq jaranglashiga sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyot:

- 1.Sh.Raximov. – “Dutor ” oquv qollanma T. 2007 yil
- 2.Sh.Raximov, Sh.S.Yusupov. “Cholgu ijrochiligi”. T., 2012 yil
- 3.Sh.Raximov, A.Saidov. “Cholgu ansambli”. T., 2012 yil